

КАЙТМАГАН КРЕДИТ

ОТА МЕХРИ

ОҚЛАНМАГАН НИЯТ

"НИКОҲ УЗУГИ" ТАРИХИ

MEZON

Жамғариб бориладиган пенсия тизмида ҳисобга олинаётганда фуқароларга Халқ ханоси умрбод қилиб белгиланадиган, доимий шахсий тартиб рақамли шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақлари очади. Шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварақларига тартиб рақами бериш фуқароларнинг паспортдаги маълумотлар асосида амалга оширилади.

Фуқароларнинг яшаш ёки иш жойи ёхуд паспортдаги маълумотлар ўзгарган тақдирда шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи тартиб рақами ўзгаришсиз қолади ва янги шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисобварағи очиб талаб этилмайди.

“ФУҚАРОЛАРНИНГ ЖАМҒАРИБ БОРИЛАДИГАН ПЕНСИЯ ТАЪМИНОТИ ТЎҒРИСИДА”ГИ ҚОНУН, 8-МОДДА.

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастурибиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 12 (418) 2005 йил 5 апрел сешанба

ЎЗБЕКISTОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ХУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотузда эркин нархда

9 апрел — Соҳибқирон Амир Темури таваллуд топан кун

СОҲИБҚИРОН ДАҲОСИ

Соҳибқирон бобомиз Амир Темурнинг кураш ва шижоатларга тўла ҳаёти, ҳарбий юришлари ҳақида жаҳонда саноксиз китоблар ёзилган ва ёзилмоқда. Аммо унинг бебаҳо инсоний фазилатлари, ақлу идроқи, салоҳияту заковати, одабийлиги, инсофу адолати, ҳалоллиги, меҳру муҳаббати, беқисс қудрати ҳақида ҳали кўп ёзишимиз, чуқур ўрганишимиз керак.

Дўстларини ҳеч қачон тангликда қолдирмас, ҳаммаша уларни қўлаб-қувватлар, бу йўлда мол-мулкни, набағни аямасди. “Амирларим ва си-поҳийларимни мартаба ва ун-воллар, зеру зеварлар билан хушнуд этдим...” — деб ёзади Соҳибқирон ўз “Тузуклар”ида. — Шунинг учун жанларда жонларини фидо қилдилар. Дирхаму динорларни улاردан дариг тутмадим...”

Бу сўзларнинг ростилигини куйидаги воқеа ҳам аққол тасдиқлайди. Амир Хусайннинг ноҳақдан катта солиқ солгани сабабли дўстлари қарздор бўлиб қолган. Соҳибқирон уларга ёрдам бериш мақсадида ёс-тиқдоши Улжой Турк-қон оқанин бағоят кимматбаҳо икки исирғасини ҳам солиқчиларга бериб юборди! Бу ҳақда Шарафиддин Али Яздий ҳайратланиб ёган. Амир Темури

Ҳар қандай жамият тараққиёти хотин-қизларга бўлган муносабат билан ўлчанadi. Шу маънода мамлакатимиз ижтимоий-сиёсий ҳаётини хотин-қизларнинг ҳуқуқлари таъминлашга катта эътибор берилаятигани бежиз эмас. Зеро, аёллар жамиятнинг асосий бўғини бўлган оиланинг устуни ва тарбиячисидир.

Бу дунёда халқимиз, миллатимиз, Ўзбекистонимиз бор экан, Амир Темур номи барҳаёт!

Ислому Каримов

У ҳақда ўйлаганда ўз-ўзидан саноксиз саволлар куйилиб қалади: Қандай қилиб, халқ ичидан чиққан оддийгина аминнинг фарзанди Темурбек киндик кони тўкилган она юртини да-дид мустақилликка чиқара олди экан?

Қандай қилиб, халқдан чиққан қахрамон пароканда бўлиб ётган Ватанини бирлаштириб, қудратли давлат туза олди экан?

Қандай қилиб, юртимиз бағрида ўсиб воя-га етган жасур ўғлон, кунлар келиб бу ёғи Хутандан то Миср ва Эгей денгизига, Москувиядан то Хиндистонгача улуг салтанат барпо эта олди?

Қандай қилиб, Эрондаги Султония деган шаҳардан бошига бир лаганда тилло билан йулга чиққан бола Самарқандга келгунча ўша тиллодан битта ҳам ўйганмайди-ган, камаймайдиган даражада тинч ва дорилонан салтанат кура олди экан? Узининг одилона ҳаркатлари билан Европа ва Россия халқлари халоскори бўла олди экан?

Ва ниҳоят, қандай қилиб, бир пайтлар тенгдошларига бош бўлиб, “подшо-вазир” ўйнаб, Қашқадарё кенглиги-рида от чоптириб юрган шад-дод амирзода неча минг ас-ранг дунё тарихида ҳамма миллатларнинг ҳамма замон-ларнинг тан олинган тўртта жаҳонгирдан бири мартаба-сига эриша олди экан?.. Буларнинг бари бобомиз номига бугун жаҳоннинг бар-ча тилларида жаранглаб тур-

ган “Буюк” сўзини кўшиб қуйди... Барининг сабабини Амир Темур Курагоннинг, албатта, ақлу заковати ва салоҳиятидан кидирамиз, ани пайтада улларнинг теран илдизи Соҳибқироннинг фавқулодда инсоний фазилатларига, қо-мил Инсон эканликларига бо-риб уладиниши ҳис этамиз.

Соҳибқирон ниҳоятда узок-ни кўзлаб иш қиладиган оқил ва зукко раҳнамо, раҳбар си-фатида танилди. У одамлар-ни ўз атрофига жипслашти-риш, ҳамжиҳат қилиш чо-ра-лари кўра, сарқатли из-дошлар топа олар, ўзи ҳам жонидан кечилга тайёр тур-ган фидоий бир зот эди.

Садоқатли, ваъдасига вафо қиладиган чинакам дўст эди. Шу сабабдан ҳам Амир Сай-фиддин неқуз, Амир Жоку барлос, Аббос баҳодир қип-чок, Амир Довуд дулгат, Дав-латшоҳ Баши уйғур, Ок Буа-найма Сайғори шижоатли ва жасур амирлар садоқат кама-рини белларига боғлаб, умр-бод Соҳибқирон ёнида сидк-идилдан хизмат қилдилар.

Ниҳомиддин Шомий “За-фарнома” асарига ёзишича, милодий 1366 йилда Амир Хусайн билан муҳофизликка киришган Соҳибқирон ўз амирлари қуровида Бойсун мавзегига кириб боради.

(Давоми учинчи бетда)

АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИДА Хабар Нуқуқий ма'рифат

Жорий йилнинг 1 апрел кунини Ўзбекистон Республикаси Адли-я вазири Бўритош Мустафоев ҳамда Германия Федератив республикасининг Фавқулодда ва мухтор элчиси жаноб Ханс-Йоахим Кидерлен ўртасида уч-рашув бўлиб ўтди.

Унда томонларни қизиқтир-ган масалалар муҳокама қилинди. Жумладан, суд-хуқуқ масаласида ўзаро ҳамкорлик қилиш, Ўзбекистонда нодав-лат, нотижорат ташкилотлари-нинг фаолияти, улларнинг рўйхатга олиш борасидаги са-волларга жавоб олинди.

Узбекистоннинг жинсий қонунчилигида жазоларни ли-бераллаштириш жараёни Гер-мания вакилларига катта қизиқиш уйғотди. Учрашув якунида томонлар ўртасида хуқуқий ҳамкорлик-нинг келгусидаги режаларини белгилаб олдилар.

Шу йилнинг 1 апрел кунини Адли-я вазири Бўритош Муста-фоев ва Озарбайжон Республика-сининг Фавқулодда ва мухтор элчиси жаноб Аббасов Намиг Рашид ол-ғи ўртасида дўстона учрашув бўлиб ўтди. Унда томонларни қизиқтирган бир қатор масалалар муҳокама қилинди.

Адлия вазири Б.Мустафоев мам-лакатимизда хуқуқ ва қонунчилик со-ҳасида амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотлар, қонунчилик со-ҳасида олиб борилаётган либерал-лаштириш жараёни тўғрисида батаф-сил маълумот берди.

Шунингдек, учрашувда ҳар икки мамлакат ўртасидаги иқтисодий ма-салалар ҳамда хорижий инвесторлар-ни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш ва қўлаб-қувватлаш юзасидан фикр ал-масилди.

Учрашув якунида томонлар ўртаси-да хуқуқий ҳамкорликнинг келгусида-ги режалари белгилаб олинди.

АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ МАТБУОТ ХИЗМАТИ

Нуқуқий ҳимоя

ТАДБИРКОР ХУҚУҚИ КАФОЛАТИ

Хусусий мулк эгаларининг иқтисодий ҳимояси ривожига қўшаётган улушлари тобора кўнаиб бораётгани, улларнинг қонунларимизга бўлган ҳурмати ортиб, ишонч билан фаолият кўрсатаётгани бугунги куннинг асосий ютуғидир.

Ушбу мураккаб жараёнда шахсан Президентимизнинг ташаббуси билан ташқи ти-заги тадбиркорларни ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимининг аҳамияти катта.

Давлатимиз раҳбари жорий йилнинг 28 январиди Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги маълумотида 2005 йил ва келгуси даврда мамлакатимизни модер-низация ҳамда ислоҳ этиш бўйича амалга оширилиши лозим бўлган вазибалар хусу-сида тўхталиб, тадбиркорлик, бизнес ва хусурий сектор вакилларига нисбатан муносабатини тубдан ўзгариштириш, та-дбиркорлар фаолиятини хоҳолди, тирноқ остидан қайтариб олиш бўйича бир қатар қарорлар қабул қилинди.

Энг ачинарлиси, ана шундай қонунбузар-ликлар кечаю-кундуз тер тўкиб меҳнат қил-ган тадбиркорнинг катта миқдорда моддий зарар кўришига, ақсарият ҳолларда фаоли-ятини тўхтатишига, банкрот бўлишига оли-ши мумкин. Бу билан айрим назорат идора-ларининг мутасадди ходимлари мамлакат иқтисодийтини ривожлантириш учун ишлаб чиқариш ёки бошқа фаолият тури билан шу-ғулланаётган тадбиркорларни оғир вазият-ларга солиб қўяётганини англаб етишмап-ти.

Бундан ташқари, ҳўжалик юритувчи субъектларда ўтказилаётган текширишлар-да мутасадди ходимлар томонидан илоҳи борица камчилик топишга ҳаракат қилинмоқ-да ва бу ҳаракатларни қонунийлаштириш мақсадида тегишли ҳужжатларни қалбаки-лаштиришгача бориб етишмоқда.

Кун сайин кўламли тус олиб бораётган ислохотлар жараёнида афсуски, баъзан на-зорат қилувчи идоралар томонидан тадбир-корлик билан шуғулланаётган шахсларнинг фаолиятига ноқонуний аралашилиш, улари ноқонуний маъмурий жавобгарликка ва мо-лиявий жазага тортиш каби қонунбузарлик-лар ҳолатлари ҳамон учраб турибди.

Тўғри, таҳлилларнинг кўрсатишича, кей-инги вақтда назорат идоралари томонидан ҳўжалик юритувчи субъектлар фаолиятида ноқонуний текширишлар ўтказиш ҳоллари сезилари даражада камайган. Бироқ бу ил-латдан батамом қутула олмапмиз. Маса-

лан, Сирдарё вилояти, Сайхунбод тумани давлат санитария-эпидемиология маркази ходимлари “Екуб ота ўғли Уткир” ва “Дил-шод” фермер хўжаликларида назорат қилу-вчи идоралар фаолиятини мувофиқлаштиру-вчи Кенгашининг руҳсатисиз текшириш ўтказ-гани аниқланди. Бу ҳолат бўйича вилоят ад-лия бошкармасининг қиритган тақдирнома-сига асосан қонунбузарликка йул қўйган мар-каз ходимлари М.Қаюмов ва И.Нуритдинов эгаллаб турган лавозимдан озод қилинди.

Bugunning gapi

Ҳеч қимса сир эмас, юксак иқтисодий тараққиётга эри-шишда фермерлик, тадбиркорлик ўзига хос муҳим ўрин ту-тади. Шундан келиб чиққан ҳолда, мамлакатимизда “2004-2006 йилларда фермер хўжаликларини ривожлантириш кон-цепцияси тўғрисида”ги ҳукумат қарорининг қабул қилиниши бу борадаги сай-ҳаракатлар учун кенг йул очиб берди ва жорий йилнинг бошидан зарар кўриб шиловчи, наст репт-белли ва истиқболсиз ширкат хўжаликларини фермер хўжа-ликларига айлантириш жараёнига қизғин киришилди.

ТЕНДЕР ТАЛАБИ ҲАҚҚОНИЙ

Табийки, бу борада Ва-зирлар Маҳкамасининг 2003 йил 30 октябрдаги “Ер учас-тқаларини фермер хўжа-ликларига узок муддатли ижарага бериш тартиби тўғрисида”ги Ниҳоми дасту-риламал вазифасини ўтайди. Айтиш мумкинки, танловлар асосида ер ўзининг ҳақиқий эгаларини топмоқда ва иқти-содий ривожланиш учун пух-та замин ҳозирланмоқда.

Қорақалпоғистон Респу-бликасининг Беруний тумани ширкат хўжаликларига ерлар-ни фермер хўжаликларига ижарага бериш юзасидан ўтказилган танловлар ҳам ушбу ҳақиқатни яна бир кар-ра исбот этди. Аммо шולי кўрмаксиз бўлмаганидек, бу эзуғ ишни амадаги ошириш жа-раёнида айрим қонунбузилиш ҳолатларига ҳам йул қўйилди-ки, буни инкор этиб бўлмай-

Имтиёз ва Кафолат

Мамлакатимизнинг бош қомуси бўлган Конституцияда аёлларга ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётда эркаклар билан тенг имкониятлар бери-лиши, лекин шу билан бирга меҳнатда уларга тегишли шарт-шароит яратилиши, она-лик ва болаликнинг ҳимоя қилиниши, жумладан, ҳомил-дорлик учун ҳақ тўланадиган таътил, ёш болали оналарнинг иш вақтини аста-секин қисқ-артириб борилиши каби бир қатор хуқуқлар тўлиқ кафолат-ланган.

Имтиёзли пенсия олиш хуқуқи бел-гиланган. Вази-рлар Маҳкамаси томонидан тас-диқланган рўйхат-ларга мувофиқ куйидаги ходим хотин-қизларнинг айрим топфалари ёшидан катта на-зар, имтиёзли на-фақа олиш хуқуқига эга:

- охириг иш жойидан қатъи назар умумий иш стажи ками-да 15 йил бўлиб, ер ости ишларида, меҳнат шароити ўта зарарли ва ўта оғир ишларда камида 7 йил 6 ой ишлаган аёллар 10 йил-га қисқартирилган ҳолда; - меҳнат шароити зар-рарли ва оғир ишларида иш стажи камида 20 йил бўлиб, бундан камида 10 йил кўрсатиб ўтилган иш-ларга тўғри келган тақдир-да 5 йилга қисқартирилган ҳолда; (Шундай ишларда аёллар камида 5 йил ишла-ган тақдирда бундай ишдаги хар 2 йил учун пенсия ёши 1 йилга қисқартирилади)

- ер ости ишларидаги меҳнат стажи 7 йил 6 ой-дан кам бўлган ҳолларда бу ишларидаги хар бир тўлиқ йил учун умумий на-фақа ёши 1 йилга қисқар-тирилади; - меҳнат шароити ўта зарарли ва ўта оғир иш-ларда-камида 3 йил 9 ой ишлаган ходимлар пенсия ёши шундай ишда банд бўлган хар бир тўлиқ йил учун 1 йилга қисқартирил-ган ҳолда тайинланади. (Ма-салан, 3 йил ишлаганда на-фақа олиш ёши умумий пен-сия олиш ёшидан 3 йилга қисқ-артирилади).

(Давоми учинчи бетда)

(Давоми иккинчи бетда)

Аёли бирачи бетда
Беш нафар ва ундан ортиқ фарзанд туққан ҳамда уларни 8 ёшгача тарбиялаган аёллар, болаликдан бошланган фарзандларини шўбгача тарбиялаган оналар (болани тарбиялаган кетган вақт билан ҳисобланганда иш стажига камидан 20 йил бўлса ёки шу вақтни ҳисоблаганда иш стажига камидан 15 йил бўлган тақдирда) ва башарти, аёл ўғай болаларини 8 ёшга тўлган қадар камидан 5 йил тарбиялаган бўлса, нафақа тайинлашда улар ҳақини фарзандлар билан тенг равишда ҳисобга олинадилар.

Экология фалокати минтақасида умумий иш стажига 20 йил бўлиб, бунидан камидан 15 йилни ўқиб ўтилган минтақадagi тўри келганда;
- ўқитувчилар ва бошқа маориф ходимлари-маҳсус иш стажига камидан 25 йил бўлган тақдирда;
- шифокорлар ва бошқа тиббий ходимлар-маҳсус иш стажига қишлоқ жойда камидан 25 йил, шаҳарларда камидан 30 йил бўлган тақдирда;
- иқтисодий таъминот тизимининг қариялар, ногиронлар ва ёлғиз фуқароларга хизмат кўрсатишда бевосита банд бўлган аёллар-маҳсус иш стажига 20 йил бўлган тақдирда;
- иш стажига камидан 15 йил бўлган гипотоник калсалига чалинган (диллуглар) ва гавада тузилишида мутаносиблик бузилган (панакан) аёллар белгиланган умумий нафақа ёши 15 йилга қисқартирилган ҳолда.

Мазкур қонуннинг 14-моддасига қўра, технология, ишлаб чиқариш ва меҳнатни ташкил этишдан ўзгаришлар, ходимлар сони (штати) ёки иш хусусиятининг ўзгаришига олиб келган ишлар ҳажмининг қисқаргани ёки қорхонанинг тугатилгани муносабати билан ишдан озод этилган ва ишсиз деб эътироф этилган аёллар — иш стажига камидан 20 йил бўлган тақдирда 53 ёшга тўлганда нафақа олиш ҳуқуқига эга бўлишади. 1999 йил 1 июлдан бошлаб аёллар ёшга доир нафақадан қандайдан кейин урта ва кичик тиббиёт ходимлари, ногирон болаларнинг интернат уйларида, "Меҳрибонлик" уйларида тарбиячилар, шунингдек, кутубхоначи сифатида ишлаган давом этираётган ва нафақадан чиқаришдан олдин камидан 10 йил иш стажига эга бўлган ходимларнинг нафасини тўлиқ олиш ҳуқуқига сакланган ҳолда.

ёки ишдан бўшатилган анж кам ойлик иш ҳақининг 25 бараварига ёки ун йилгача муайян ҳужуддан маҳрум қилиш ёки ахлок тузатиш ишлари билан жазоланиши қайд этилган.
Бола тарбияси ва соғлиғи учун шарт-шароит варақат мақсадига мазкур қонунда ҳомилдор аёлларнинг ҳолига қўра ишга олиниганига 6 ой тўлмаса ҳам ҳомилдорлик ва туғиш таъбиоти олдидан ёки ундан кейин-йиллик асосий таъбиоти берилиши қарор қилинганда. Ун саккиз ёшга тўлмаган ҳомилдорларга йиллик ва йиллик қўшимча таътиллири бермаслик таъқиқланади. Икки ёшдан ун ёшгача бўлган болани парвариш қилаётган оналарга, 12 ёшга тўлмаган икки ва ундан ортиқ болани тарбиялаган оналарга хар йили 14 календар кунга қадар уларнинг хоҳишига қўра иш ҳақи сақланмаган ҳолда таътиллири берилиши мумкин. 12 ёшга тўлмаган икки ва ундан ортиқ ёки 16 ёшга тўлмаган ногирон болаларига бор аёлларга хар йили 3 иш кунидан кам бўлмаган муддатда ҳақ тўланадиган қўшимча таътиллири берилади.

Икки ёшга тўлмаган боласи бор аёлларга, дам олиш ва оқватлантириш учун берилладиган танлафуздан ташқари, болани оқватлантириш учун камидан хар 3 соатда 30 минутидан кам бўлмаган муддат билан танлафуз берилади. Икки ёшга тўлмаган икки ёки ундан ортиқ боласи бор аёлларга танлафузнинг муддати камидан бир соат қилиб белгиланади (Бу вақт иш вақтига қўшилди ва ҳақ тўланади). Аёлнинг хоҳишига мувофиқ ушбу танлафузлар умумлаштирилиши, иш кунининг бошга ёки охирига қўйрилиши, шундан варақа қисқартирилиши мумкин. Шу соинфақдги ва 3 ёшга тўлмаган боласи бор аёллар билан тузилган меҳнат шартномаси иш бериувчиган ташаббус билан бекор қилинишига йўл қўйилмайди. Муддати туғани сабабли меҳнат шарт-

АЁЛ ҲУҚУҚИ:

ИМТИЁЗ ВА КАФОЛАТ

Икки ёшга тўлмаган боласи бор аёлларга, дам олиш ва оқватлантириш учун берилладиган танлафуздан ташқари, болани оқватлантириш учун камидан хар 3 соатда 30 минутидан кам бўлмаган муддат билан танлафуз берилади. Икки ёшга тўлмаган икки ёки ундан ортиқ боласи бор аёлларга танлафузнинг муддати камидан бир соат қилиб белгиланади (Бу вақт иш вақтига қўшилди ва ҳақ тўланади). Аёлнинг хоҳишига мувофиқ ушбу танлафузлар умумлаштирилиши, иш кунининг бошга ёки охирига қўйрилиши, шундан варақа қисқартирилиши мумкин. Шу соинфақдги ва 3 ёшга тўлмаган боласи бор аёллар билан тузилган меҳнат шартномаси иш бериувчиган ташаббус билан бекор қилинишига йўл қўйилмайди. Муддати туғани сабабли меҳнат шарт-

Huquqiy ma'rifat

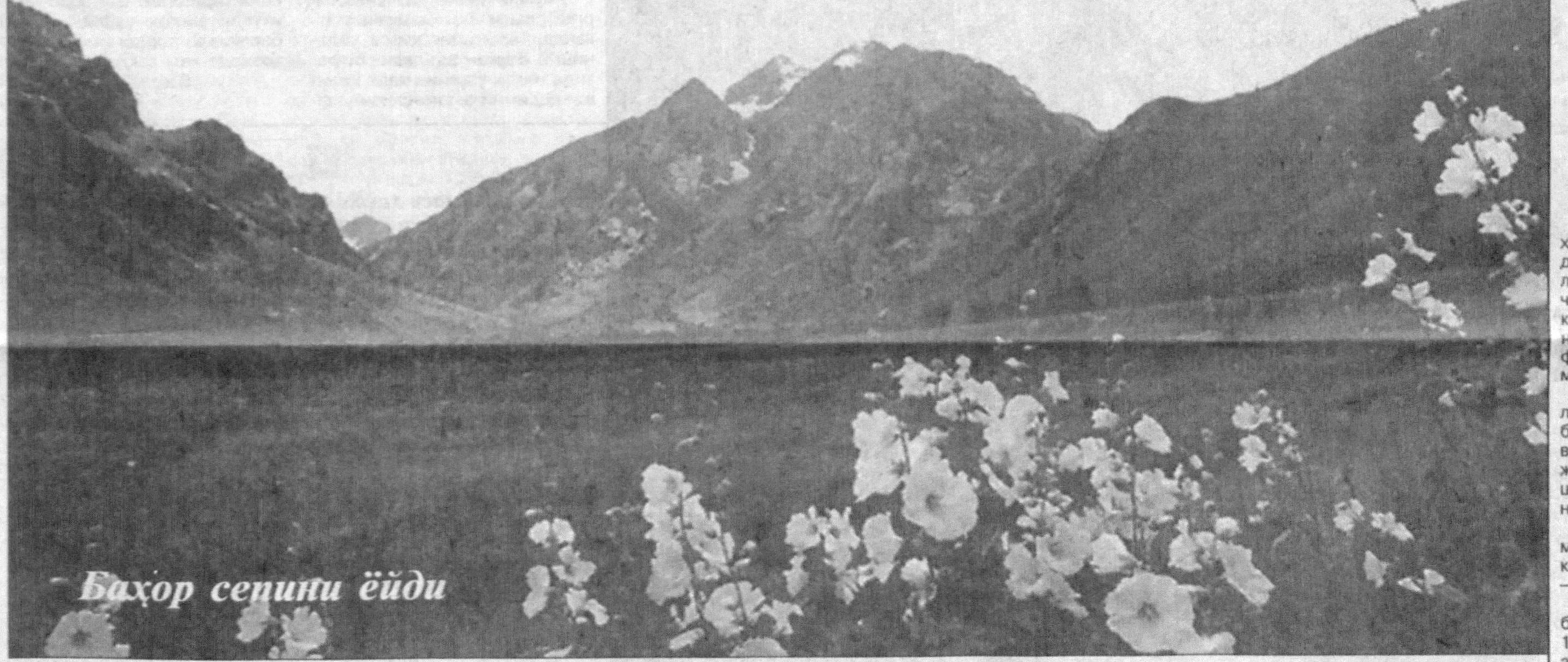
номаси бекор қилинган ҳолларда ҳам иш бериуви уларни ишга жойлаштириши шарт. Қорхона бутунлай тугатилган тақдирда уларни ишга жойлаштириш билан шартли билан меҳнат шартномаси бекор қилиниши мумкин.
Аёлларнинг иқтисодий, иқтисодий ва маънавий манфаатларини ҳимоя қилиш таъминоти тақомиллаштириш мақсадида 1999 йил 17 мартда "Хотин-қизларнинг иқтисодий ҳимоясини қўлайштиришга оид, қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида"ги Президент Фармони ва Вази раиэр Маҳмаднинг "Ўта зарарли ва ўта оғир шартнолада ишлаган аёлларнинг даромадида имтиёз солиқ қўйиш ва ўсиб келаётган аллоқ соғлиғини мустаҳкамлашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарорлари эълон қилинди.
Мазкур қарорларга мувофиқ ер остидagi ҳимоянинг бўлмаган ишлари ёки санитариya ва маънавий ҳимоянинг ишлари олдидан ташқари шариоти ноқулай ишларда аёлларнинг меҳнатини қўйиш, уларнинг меҳнат ортиқ юкни кўтаришлари ва ташуишлари ман этилди. (Ноқулай ишларнинг рўйхати Меҳнат ва Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан 1999 йил декабрда тасдиқланган). Тиббий ҳулосага мувофиқ ҳомилдор аёлга ишлаб чиқариш ёки хизмат кўрсатиш меъёри қисқартирилади ёки аввалги ишдаги ўртача ойлик иш ҳақи сақланган ҳолда енгилроқ ишга ўтказилади. Шунингдек, икки ёшга тўлмаган боласи бор аёллар авал-аёли ишини бажариши мумкин бўлмаган тақдирда, ўртача иш ҳақи сақланган ҳолда қулай ишга ўтказилади. Ҳомилдор ва ўн турт ёшга тўлмаган боласи бор аёллар уларнинг роизлигисиз туғиш, иш вақтидан ташқари, дам олиш кунидаги ишларга жалб қилиниши ва хизмат сафарига юборилиши мумкин эмас. Шу билан бирга ҳомилдор ва 3 ёшга тўлмаган боласи бор аёлларни туғиш ишларга жалб қилишга, бу иш она ва боланинг соғлиғи учун ҳаф хулоса бўлгандагина, йўл қўйилади. Аёл ўз хоҳишига қўра, болани парвариш-лаш таътилли даражасида тўлиқ бўлмаган вақт режимида ёки иш бериуви билан қилиш, ўйда ишлаши мумкин. Бундан унинг нафақа олиш ҳуқуқига сақланган ҳолда.
Хулоса ўринида айтладиган бўлса, қонунчиликда хотин-қизларга нисбатан қўйлаб ҳуқуқ, эркинлик ва имтиёзлар белгилан. Ҳозирда улар амалда ўз аксини топмади. Зотан, аёл ҳуқуқларининг муҳофаза этилиши жаҳаматинг бугуни ва келажак раванки гаровидир.

СОҲИБҚИРОН ДАҲОСИ

(Давоми. Боши бирачи бетда)
Шу пайт етиб келган Амир Ҳўсейнинг Маху ва Абдуллоқ Дўган кишилари уларнинг гуё сулах ҳақда музокаралар олиб боришга юборилгандай қилиб кўрсатидилар, аслида шу ерга яқин бўлган азаддан душман ясовурийлар қабиласи лашқариани Темирбекка қарши фитнага қўзғатиш ниятлари борлиғи аён эди.
Амирлар уларни дарҳол ҳибса олиши махлат берадилар. Темирбек шунда ўттиз ёшга кирганди.
"Бу фикр тўғри эмас, кунки бу кунлар давлатимизнинг бошландиган кунларидир, — дейди эътироз билдириб Соҳибқирон. — Агар биз уларни қўлга олсак, бошқа кишилар тасаруф қилидилар ва биз томонга келишдан иқтидорига тўхтайдилар... Биз ўз салтанатимизни одамларга эътибор бериш ва уларни ҳимоя қилиш асосига қўраётганимиз сабабли уларни юпатириб, хотиниб қилишимиз..."
Одамларга эътибор бериш ва уларни ҳимоя қилиш — бу қўлулғу вазира Соҳибқирон, таъбир жоиз бўлса, ана шундай давлат дастури қилиб белгиланган эди. Амир Темирнинг юрт бошига келишига ҳали турт йил вақт бор бўлмаса ҳам, "давлатимиз", "салтанатимиз" деб қўмил ишони билан гапирлишлари кишини хайратга солди. Бошқа бир жойда эса, истиқлолимиз баҳориди турибмиз, деган сўзларни келтирди. Буларни эълан, беҳад фахру ифтихор тўғуларига берилиб кетганини билмай қолсам..."
"Қайси бир шўх халқига яхшилик истаб, ўз ишон халқингиз ва раиятининг ҳолини сўраш, уларга гапмурилик қилиш асосиди курси, ҳаммаини дили унинг муҳаббатига қамбарчас болганда, уларнинг ҳиммати унинг дуоси маху саносига бағишлаш..." деб эсари Низомиддин Шомий ўз асарида. Унинг бу сўзлари батамом Амир Темирга тегилди. Бирон ишга кирмаса, ҳеч ўинмайдиган Соҳибқи-

роҳ бир ҳолатда отти ўчаб бир кесиб қадим босарди. Гуноҳорига ҳам, Бегунхога ҳам раҳм қилиб ҳақонат юзасидан ҳукм чиқарадиган, ҳайр-ахсон билан одамлар кўнглини забт этадиган Соҳибқирон "Золимлардан маълумлар ҳақини олдим", деб таъкилдиди ўз "Тузуқлар"ида ва бу билан туғуранда. Булар шунчаки айтилган сўзлар эмас. Чунотки, беш йиллик юришдан сўн Амир Темир милодий 1366 йил жавзо охириларда юртга қайтади. Азиз-авилелар мазорларини таъвоф қилган, давлат тахтига келиб ўтиради. Аёнхо акобиллар, мутасадди раҳбарларни қорлаб, халқ, фақури мискин аҳолидан, яқин-ёмоқдан сўраб-сўриштира бошлайди.
"... Хар қиришга золимлардин зулм тегиб эди, ул мазлумнинг додини золимлардан олди, — дейди ушбу кунларни таърифлар экан, Шарофиддин Али Яздий "Зафарнома" асарида. — Зулмдорлар ва мутагаллибларни банд қилиб, аёлларга қунда солиб банд қилиб, иззалар қилди. Ул йиллик молу харжини рўйойга (халққа) бағишлайди (яъни солиқдан озод этди)... Адолатпарварлиқнинг тантанаси бўлган ушбу воқеалар бари халқнинг кўз ўнгиди турй беради. Шундан сўн Амир Темир мамлакатнинг ҳар бир вилоятга яқин кишилардин вақиллар юбориб, халқининг аҳолидан баҳардор бўлишини, фақури мискин ва дарвешу му-

Баҳор сепити ёйди

Каримнинг касби ўқитувчилик. Отаси ҳам узок йиллар ўқитувчилик қилган. Шунинг учун у ёшлигиди айрим тенгдошларидек кўча чағитиб юргаман. Отаси фарзанд тарбиясида жуда қаттиққўл ва талабчан эди. Карим ва унинг олти нафар ака-опалари ҳар кун кечки пайт навбат билан отага қунқалликларини келтиришар, ота олинган баҳорларга қараб фарзандларини муқофотлар ёки жазоларди. Муқофот — бир оғиз "баракалла", деган сўз ва меҳри ийиб кетганда боланинг елкасига қочиб қўйиш. Жазо эса қўшимча икки соат дарс тайёрлаш эди. Хуллас, ана шу биргина "баракалла"ни эшитиш учун етти фарзанд тимисиз ўқиб-ўрганишарди.
Ана шу қаттиққўллик, талабчилик ва тарбиянинг маҳсули уларок, вақти келиб фарзандларинг ҳаммаси мўмин-қобил бўлиб воға етди. Еттовти ҳам олий маълумот олди. Ота-она учун фарзанд камолни қўришдан ҳам олийроқ бахт йўқ. Бир умр ўқитувчилик қилган Раҳим муаллим нафақадан бўлса-да, ҳаммида тўй-маррақанинг турида ўтирди. Айниқса, кенжаси Каримнинг институтни битириб, шаҳарда қоллиш отанинг қўйсини тоғдек қўтарди.
Дарҳақиқат, Карим олий ўқув юртида ҳам тезда ўзини кўрсатди. Синов дафтарчасига бируп-

ОТА МЕҲРИ

та ҳам турт баҳо туширмади. Ана шу тиришқоқлик, домаларнинг эътибори уни аспирантурадга қилишга сабаб бўлди. Ордан ун-тўрт йил ўтиб-ўтмай номзодлик дипломинини қўлга олди. Институтда ўқитувчи бўлиб ишлаб бўлади.
"Миш-миш"нинг қаноти бўлади, дейишади. Ҳақ гап. Карим-

Turmush chorrhalarida

риш тадороғига тушиб қолди. Табиийки, кампирни — Ханифа хола ҳам "невараларини соғинганман", деган баҳонда унга йўлдош бўлди.
Чол-кампир кеч қоронғусида шаҳарга етиб келишди. Лекин улар ўрилларнинг тўқиз қавати унинг олтинчи қаватида жойлашган хонадон олдига анчагина қўтиб қолди. Уй эшигини ҳеч ким очмади. Чол-кампир эндигина хавотир ола бошлаган пайтда кўшни хонадоннинг эшиги кия очилди. Ундан кўзакотийнинг қўйсини, Раҳим муаллимининг яқин танидиган йилгит чиқиб келди. У Раҳим муаллим билан кўчор ёки қўришди. Кейин уларни ичкарига тақлиф қилди. Ҳол-ававалига гап-сўзларга ишонмади. Миш-мишлар эса, болалагандан болалайверди. Охири саконга кирган ота беморлиғига қарамай шаҳарга бо-

Jahon tajribasi

ниши жиноий жазо қўллашдан озод этилди. Россия Федерациясини қонунчилигида ҳам банкротлик билан боғлиқ жиноятларнинг объектив томонлари махсус таҳлил қилинган. Шунингдек, унда сохта банкротлик, ўзинг бир неча турлари, уларнинг фирибарлик жиноятдан фарқлари, банкротлиқни яшириш қабилар алоҳида таъсифланган.
Германия Жиноят кодексига бухгалтерия ҳисоби ва савдо китобини юртида камчиликларга йўл қўйган шахсларга нисбатан ҳам жиноий жавобгарлик белгиланган. Бир қатор МДХ давлатлари қонунчилигида ҳам банкротлик билан боғлиқ учта меъёр ўз аксини топган. Булар банкротлиқни яшириш, сохта банкротлик ва қасдан банкрот қилишдир. Банкротлиқни яшириш объектив томондан жиноят ҳужажи юритувчи субъектнинг ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумот ёки ҳужжатларни тақдим этиш, бухгалтерия ҳисоботларини сохталаштириш орқали иқтисодий жиҳатдан ўзининг тўловга қодир эмаслигини ёки иқтисодий ноқирлигини бошқача тарзда қасдан яшириш кредиторларга қўр микдорда зарар етказилишига сабаб бўлишида ифодаланади.
Хулоса ўринида шунини айтиши мумкинки, қоронғи давлатлар қонунчилигида банкротлик билан боғлиқ жиноятларга қарши қураиш борасида анча илмий таҳриба тўлган. Шу боис уларни ўрганиш асло фойдадан холи эмас.

С. НИЁЗОВА, А. ЙЎЛЧИВ

Huquq va biz

НОҚОНУНИЙ БУЙРУҚ

Саломатхон Мақсудова узок йиллардан буйн халқ таълими тизимида фаолият юритиб келарди. Аввалида катта тарбиячи сифатида иш бошлаган бўлса, кейинчарок 35-сонли болалар богчасига мудира этиб тайинланди. Айтиш мумкинки, у бу йиллар давомида яқин ишлади, ўз шаънига доғ туширмади. Бунинг узок йиллик меҳнат фаолияти давомида бирор марта ҳам интизомий жазо олмаганидан ҳам билса бўлади.
Қисқаси, унинг фаолиятидан ўзи ҳам, бошқалар ҳам мамнун эди. Бирок қўтилмаганда галати бир воқеа эс бердикки, бу Саломатхон Мақсудованинг тинчини буюди. Гап шундаки, уни Андижон шаҳар халқ таълими бўлимига чакиртиришиб, дабурустандан қўлга меҳнат шартномасини бекор қилиш ҳақиди буйруқни тутқаздиши.
Сиз асли тиббиёт ходими экансиз, боғча мудирлигига олий маълумоти педагог бўлиши керак, сининг бу ишга малаканиг этишмайпти, — дейишди унга.
Саломатхон опа хайрон бўлиб қолди. Ахир, у билан халқ таълими бўлими ўртасида 2004 йил 16 август куни 30-сонли меҳнат шартномаси тузилган эди. Аслида шартноманинг муддати кўрсатилмаган эди. Кейинчалик унга 2004 йил 1 сентябргача деб муддат қўйиб қўйилган экан. Аввалига унга 2004 йил 30 ноябр санаси билан 57-сонли буйруқни 20 декабр куни беришди. Аслида эса у декабр ойининг дастлабки кўнлари ҳам ишда эди. Бу ҳақда табел ҳам тузилган. Лекин маъмурийат уни 30 ноябр санаси билан ишдан буютиди. Ушбу буйруқда Меҳнат кодексининг 100-моддаси 2-бандига қўра, яъни малака етарли бўлмаганини ун ағзалаб турган лавозимидан озод қилинсин, деб қайд этилганди. Бунинг қарангки, маъмурийат бир хил сана ва бир хил рақам билан икки хил мазмундаги буйруқ авуғустдаги меҳнат шартномаси эса Меҳнат кодексининг 75-моддасига қўра, номуйайин муддатга тузилган эди.
Албатта, қадрдан жамоаси, ишдан ажраллиб қилиш одамга ёмон таъбир қилади. Саломатхон Мақсудова ҳам бу ноҳақликча чидаёмай ҳақ-хуқонини талаб қилишга тушди. Шу мақсадда у фуқаролик ишлари буйича Андижон туманлараро судига даъво ариза билан мурожаат қилди. Суд ўз навбатида даъво аризани қўриб чиқиб, шаҳар халқ таълими бўлимининг буйруғини бекор қилди, Саломатхон опани боғча мудираси

лавозимига ишга тиклади. Шу билан бирга унинг фойдасига мажбурий буюрган вақти учун иш ҳақи ундирилладиган бўлди.
Хўш, нега буйруқ бекор қилинди?
Авалло, мудирани ишдан буютишда Меҳнат кодексининг 100-моддаси 2-бандидан келиб чиқиб, малакаси етарли бўлмаган, деган ваз ассид қилиб олсинган. Аслида эса Меҳнат кодексининг 100-моддаси 2-қисмида меҳнат шартномаси ходимнинг малакаси етарли бўлмаганини муносабати билан бекор қилинганда иш бериувчи меҳнат шартномасини бекор қилиш нияти ҳақиди ходимини камиди икки ҳафта олдин эъза равишда оғоҳлантирилади, деб белгиланган. Лекин судда андижон халқ таълими буйича, иш бериувчи томондан қонуннинг бу талаби бажарилмаган, ҳодим бу ҳақда эъза равишда оғоҳлантирилмаган.
Шу билан бирга шаҳар халқ таълими бўлими мутасаддилари томонидан Олий Суднинг "Судлар томондан меҳнат шартномасини бекор қилишни тартибга солиш учун қонунларнинг қўлланиши ҳақиди"ги Пленум қарорининг 16-бандиди раҳбарий кўрсатма талаби ҳам бажарилмаган. Ушбу ҳолатлар судда ҳам тўлиқ ўз тасдиқини топди. Бундан ташқари, ҳодим билан тузилган меҳнат шартномасини иш бериувчининг ташаббуси билан бекор қилинишида қасбаба уюшмаси қўмитагининг розилиғи ҳам олинмаган.
Бунинг устига шахсий тартибга оид буйруқлар китоби қўздан кеңирилганда, Саломатхон Мақсудовани малакаси етарли бўлмагани сабабли лавозимидан озод қилиш ҳақиди қайд қўйилган 2004 йил 29 ноябр куни чиқарилганлиғи бўйқд этилган. Давоғарга берилган буйруқ қўчирамида эса 30 ноябр санаси кўрсатилган. Бундан жавобгар томондан Меҳнат кодексини талаблари ҳам қўлоб равишда буютилган қўрилади.
Андижон шаҳар халқ таълими бўлими мутасаддиларининг қўнини менсимгани, билиб туриб, унинг талабларини бузиш суд томонидан тузатилади. Саломатхон Мақсудованинг узок йиллик иш тажрибаси, меҳнатлари ҳисобига олинмай "малакаси етарли эмас" деган баҳона билан чиқарилган буйруқ бекор қилиниб, унинг қонуний ҳақ-хуқуқи тикланди.
Хулоса шунки, ҳар бир раҳбар ўз фаолиятида қонун талабларига қатъий риоя қилса, ҳеч қандай муаммога ўрин қолмайди.

Jinoyat va jazo

БАНКРОТЛИК ИНСТИТУТИ:

Банкротлик институти бозор иқтисодийётига асосланган барча мамлакатларда жорий этилган. Банкротликка тааллуқли қўпгина масалалар ушбу давлатларда алоҳида қонунчилик билан тартибга солинади. Таъбирчилик тузилмаларининг эркин фаолият кўрсатиши ва хўжалиқ юртигуви субъектларининг манфаатларини ҳимоялаш мақсадида, аксарият давлатларинг қонунчилигида банкротлик ҳолати билан боғлиқ бир қанча жиноят турлари ўз аксини топган.
Мисол тариқасида айтладиган бўлсак, Голландия Жиноят кодексининг 340-моддасида ўзининг банкрот бўлаётганини билган ҳолда ҳам жуда катта-миқдорда пул маблагларини жалб этган ва бу ҳақда кредиторларига маълум қилмаган шахсларга нисбатан жиноий жавобгарлик белгиланган.
Объекти бозор иқтисодийёти шариотида банкротлиқни амалга оширишнинг белгиланган тартиби ҳисобланган сохта банкротлик Голландия Жиноят кодексининг 341-моддасида ўз аксини топган. Ушбу жиноят хўжалиқ юртигуви субъектнинг ўз мажбуриятларини иқтисодий жиҳатдан бажара олмаслиғи ҳақиди била туриб, ҳақиқатга тўғри келмайдиган эълон бериши натижасида кредиторларга зарар етказилишида намоён бўлади. Голландия Жиноят кодексига мувофиқ, бундай жиноят содир этган шахсларга олти йилгача озодликдан маҳрум қилиш ёки бешинчи даражадаги жазима жазолари қўлланилиши мумкин.
Швейцария қонунчилигида эса "банкротлик" атмаси учраймади. Бирок ушбу ҳолат билан боғлиқ жиноятларни таъсифловчи бир қатор меъёрлар Жиноят кодексида ҳам мавжуд. Масалан 164-моддада ўз мулкни қамайтириш

ЖАЗО ВА ЖАВОБГАРЛИК

мажбуриятлар устида ажратилш ва бошқалар учун жиноий жавобгарлик белгиланган. Ушбу меъёрлар ўзининг тузилиши ва мазмуни билан диққатга сазвордир. Айниқса, 165-моддада кредиторлардан олинган маблаглардан унмулми фойдаланмаслик, қасдан исрофгарчиликка йўл қўйиш, юридик шахсинг ликвидлигини, тўлов қоби-

орқали кредиторларга зарар етказиш, 165-моддада мулкни хўжалик билан тасарруф этиш, 166-моддада эса бухгалтерия ҳисоби буйича мажбуриятларни бажармаслик, 167-моддада эса

ОҚЛАНМАГАН НИЯТ

САД ОЧЕРКИ

Одатда, инсон маълум бир ўша кирган, орқа-олдига қараб, ўтган умрини сарҳисоб қилади. Қилган гуноҳлари учун таваба-тазарру қилиш ҳаракатида тушиб қолади. Мақоламини "қарамоғини" — Қомил Сарсонбоев ҳам айни ўзини босиб олиб, эл-юртинг туш-маърақасида оқсоқоллик қилдирган эди. Икки нафар фарзандининг отаси. Бир қатор набираларининг бобоси. Бу ёши худу бертган ёш ҳам элиқдан тушиб, олтимизга қараб кетган. Лекин ўзи яшашга эйлик тўрт йил давомида савобдан қўра, гуноҳга қўрқок қўл ўрган. Атмосфераларга яхшиликдан қўра, ёмонлиғи қўрқок теккан. Буни унинг ўзи ҳам, қариндош-уруғлари ҳам, қолаверса, эл-юрт ҳам яқин биларди.
Эйтилмоқчи, бир қимса ни бунчалик айбашага ҳақимиз йўқдир. Лекин қўлимиздаги жиноят иши, унда келтирилган далилларни инкор этиб бўлмайди. Қомил Сарсонбоев илк марта туғинг фарзанди Боймурод туғилган

ла бошланди. Ички ишлар ходимлари оёққа турди. Уғри жуда пухта ишлар ва хар гап ўзидан из қолдирилмаслиқга ҳаракат қиларди. Из қолмагани билан ўғирлик улоғи таниш. Қарши туман ИИБ-ини қўлидув бўлими ходимлари тезда бир қароғга қилишди. Демак, ўғрини энг аввало, жиноятчи мойиллиғи бор ва аввал ҳам мол ўғирлиғи билан шуғулланган жиноятчилар орасидан қилдириш керак.
Хўш, рўйхатда турувчи жиноятчилардан қай бири мол ўғирлиғи билан шуғулланган?
Хали бу савобга жавоб тоғилмасдан туриб, Қарши туман ички ишлар бўлимига Т. Мирзавалон хилоф равишда мутаважғулнинг "Тўқманнинг" қилноғиди ишончи фуқаролардан бири ариза билан мурожаат қилди. 2004 йил 24 январга ўтар кечаси унинг оғилхонасидан бир бош қўиз ва бир бош ситирини ўғирлаб кетишган. Уғирлик улоғи яна аввалгисини билан бир хил. Қилдирув ишлари кеча-ю кундуз давом этар, лекин жиноят сира очилай демасди.
(Давоми тўртинчи бетда)

